

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ С.З. ГЖИЦЬКОГО**

Факультет

**Громадського розвитку,
та здоров'я**

Кафедра права

**КОНСТИТУЦІЙНЕ
ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО**

Методичні рекомендації

*для виконання практичних робіт та самостійного вивчення
дисципліни студентам ОС «Бакалавр» спеціальності 081 «Право»*

Львів 2022

Затверджено методичною комісією ФГРЗ

Протокол № від 2022 р.

Укладач: *доцент кафедри, к. н. з д. у., доцент Б. В. Мелех*

Відповідальний за випуск: *к. е. н., доцент Ю. А. Коверко*

Видається в авторській редакції

*© Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького, 2022 р.*

ТЕМА 1

Конституційне процесуальне право як галузь права.

(2 год.)

План

1. Конституційно правові норми.
2. Конституційно процесуальні відносини.

Питання для обговорення:

1. Визначте поняття конституційно-процесуального права і встановіть, де проходить межа між його предметом регулювання і предметом правового регулювання конституційного матеріального права.
2. Дайте перелік джерел конституційно-процесуального права і доведіть або спростуйте твердження про те, що повнозначним елементом системи цих джерел є судові прецеденти, створювані органами конституційної юрисдикції.
3. В чому полягає особливість конституційно-процесуальних норм та чи можуть передбачені ними санкції тягнути за собою наслідки формально-юридичного характеру?
4. Чому держава і народ України не можуть вважатися безпосередніми суб'єктами конституційно-процесуальних відносин попри те, що прямо згадуються у нормах Конституції і звичайних законів?
5. В чому полягає відмінність "широкого" і "вузького" розуміння поняття конституційного процесу та на яких основних принципах будується конституційно-процесуальна діяльність?

Тема 2

Виборчий процес в Україні.

(1 год.)

План

1. Еволюція виборчого права.
2. Поняття виборчих систем.

Питання для обговорення:

1. Які вибори та за якою виборчою системою проводяться в Україні? Зіставте переваги й недоліки кожної з відомих Вам виборчих систем і встановіть, яка виборча модель, на Вашу думку, найбільш відповідає умовам представницької демократії в сучасній Україні.
2. На яких загальних принципах базується виборче право? Чи всі вони належним чином закріплені у виборчому законодавстві України?
3. Розкрийте зміст основних засад виборчого процесу і доведіть або спростуйте, що всі вони реалізуються на кожній його стадії.
4. Перелічіть основні етапи виборчого процесу та спробуйте в межах кожного з них виокремити ті виборчі дії і процедури, без яких перехід від одного етапу виборчого процесу до іншого буде неможливим.
5. В чому полягають основні відмінності у територіальній організації місцевих виборів і виборів Президента України та народних депутатів?
6. Які порушення виборчого законодавства Ви знаєте? Які види юридичної відповідальності можуть наставати за ці порушення?

Тема 3

Законодавчий процес.

(1 год.)

План

1. Поняття та принципи законодавчого процесу.
2. Порядок здійснення права законодавчої ініціативи.

Питання для обговорення:

1. Що таке законодавчий процес? На яких принципах базується законодавча діяльність представницьких органів народу?
2. Назвіть і охарактеризуйте стадії законодавчого процесу. Чи можливе прийняття закону "в обхід" однієї чи кількох стадій?
3. У яких формах здійснюється право законодавчої ініціативи у Верховній Раді? Які вимоги ставляться до законопроекту, в якому відображається ця ініціатива?
4. Хто здійснює попередній розгляд і експертизу зареєстрованих в Апараті Верховної Ради законопроектів? Чи може законопроект бути відкликаним і знятим з розгляду після включення його до порядку денного парламентської сесії?
5. Які рішення приймаються Верховною Радою під час розгляду?

Тема 4

Порядок організації та діяльності Верховної Ради України.

(2 год.)

План

1. Планування роботи та організація.
2. Здійснення в Україні парламентського контролю.

Питання для обговорення:

1. В чому полягає сутність парламенту як органу державної влади? Які риси йому притаманні?
2. Охарактеризуйте парламент України як орган державної влади: яким чином він формується, які функції має, коли і за яких умов припиняються його повноваження? Доведіть або спростуйте: Верховна Рада України, яка припинила бути повноважною, продовжує функціонувати до моменту відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання.
3. У яких формах організовує свою роботу Верховна Рада?

4. Здійснення яких процедур вимагає підготовка проведення першої сесії новообраного парламенту?
5. Як формується порядок денний парламентської сесії?
6. Які питання включаються до порядку денного роботи Верховної Ради позачергово і без голосування?
7. 5. В чому полягає відмінність процедур повного і скороченого обговорення питань порядку денного на засіданнях Верховної Ради?
8. У які способи здійснюється відкрите і таємне голосування по цих питаннях?

Тема 5

Парламентські процедури.

(2 год.)

План

1. Бюджетний процес.
2. Ратифікація Верховною Радою України міжнародних договорів.

Питання для обговорення:

1. Які вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності Ви знаєте? Які формально-юридичні наслідки може мати порушення мандатарієм вимог щодо несумісності?
2. Що включають в себе поняття імперативного та вільного депутатського мандата? В чому полягає відмінність між депутатським імунітетом та індемнітетом народного депутата?
3. Якими правами наділяється народний депутат на пленарному засіданні Верховної Ради та під час роботи у парламентських профільних комітетах, тимчасових парламентських комісіях і депутатських робочих групах? Які парламентські процедури для їх здійснення ним існують?

Тема 6

Порядок організації діяльності народних депутатів України.

(1 год.)

План

1. Процедурні особливості реалізації права народного депутата України на депутатський запит та на депутатське звернення.
2. Формування депутатських груп, фракцій, парламентської більшості, опозиції.

Питання для обговорення:

1. У який спосіб народний депутат України реалізує своє право на депутатський запит і депутатське звернення? Які кореспондуючі цьому праву обов'язки виникають в інших осіб та органів?
2. Дотримання яких вимог при формуванні депутатських груп (фракцій) вимагає від народних депутатів чинне законодавство України?
3. Що таке коаліційна угода? Як на Вашу думку, чи можна вважати коаліційну угоду Регламентом діяльності парламентської більшості у парламенті?

Тема 7

Конституційна юстиція в Україні.

(2 год.)

План

1. Припинення повноважень суддів КСУ.
2. Основні засади конституційного провадження, організація роботи КСУ.

Питання для обговорення:

1. Що включає в себе поняття "конституційна юрисдикція"? Які моделі конституційного контролю Ви знаєте?

2. Здійснення яких функцій є завданням Конституційного Суду України? Зіставте ці функції і повноваження, якими він наділений для їх виконання, і встановіть, наскільки відповідає існуючий обсяг компетенції Конституційного Суду тим завданням, які призначені йому законом.
3. Який передбачено порядок призначення кандидатів на посади суддів Конституційного Суду України? Як і на яких підставах відбувається їх звільнення?

Тема 8

Порядок організації та функціонування місцевого самоврядування в Україні.

(1 год.)

План

1. Проведення сесій місцевих рад, організація роботи їх органів.
2. Порядок утворення і діяльності виконавчих органів місцевих рад.

Питання для обговорення:

1. На яких принципах в Україні здійснюється місцеве самоврядування? Які елементи включає його система?
2. Назвіть форми безпосереднього волевиявлення членів територіальних громад та опишіть, у який спосіб відбувається їх реалізація.
3. Як здійснюється організація роботи місцевої ради? Які органи і в якому порядку утворюються для здійснення її повноважень?

Тема 9

Процесуально правові аспекти інституту громадянства.

(1 год.)

План

1. Процесуально-правові аспекти інституту громадянства України.
2. Конституційно-процесуальні основи реалізації права на мирні зібрання.

Питання для обговорення:

1. Розкрийте зміст інституту громадянства. За яких умов можливе набуття і припинення громадянства України?
2. Які органи влади України беруть участь у вирішенні питань українського громадянства?
3. У яких формах можуть подаватися звернення громадян до органів влади та їх посадових і службових осіб? Якими правами наділяються ті громадяни, які подали відповідне звернення?
4. Які процесуально-правові гарантії забезпечення і захисту прав і свобод громадян?

Тема 10

Конституційно – правова відповідальність.

(1 год.)

План

1. Співвідношення конституційно-правової і політичної відповідальності, як засобів відповідальності держави перед народом.
2. Форми конституційно правової-відповідальності.

Питання для обговорення:

1. Дайте визначення поняття конституційно-правової відповідальності. В чому, на Вашу думку, полягає її специфіка?
2. Яким чином реалізується конституційно-правова відповідальність? Поміркуйте над тим, чи не унеможливило б можливість її застосування той факт, що окреслення меж матеріальної підстави конституційно-правової

відповідальності в законодавстві не існує, а так само і не існує її процесуального визначення.

3. Розкрийте зміст понять "форми" і "санкції конституційно-правової відповідальності". Доведіть чи спростуйте твердження про те, що вони є тотожними.

4. Який критерій, на Вашу думку, є визначальним у класифікації санкцій конституційно-правової відповідальності? Поміркуйте над тим, чи впливає специфіка правового статусу окремих суб'єктів конституційно-правової відповідальності на можливість її реального настання і визначте, які механізми існують, або які механізми необхідно закріпити законодавчо для того, аби процес притягнення до конституційної відповідальності зробити можливим, а сам факт існування такої відповідальності де-юре конституційно легітимним.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

1. Конституційне процесуальне право як галузь права.

Поняття, зміст та стадії конституційного процесу.

2. Виборчий процес в Україні.

Територіальна організація виборів

3. Законодавчий процес в Україні.

Попередній розгляд та експертиза законопроектів.

4. Порядок організації та діяльності Верховної Ради України.

Порядок проведення парламентських слухань

5. Парламентські процедури.

Денонсація Верховною Радою України міжнародних договорів

6. Порядок організації діяльності народних депутатів України

Помічник-консультант народного депутата України

7. Конституційна юстиція в Україні.

Особливості конституційного провадження по окремих категоріях справ.

8. Порядок організації та функціонування місцевого самоврядування в Україні.

Прийняття та оприлюднення рішень місцевих рад і їх виконавчих органів.

9. Процесуально правові аспекти інституту громадянства.

Конституційно-процесуальні основи реалізації права громадян на звернення.

10. Конституційно – правова відповідальність.

Санкції конституційно правової-відповідальності.

Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання виконується за бажанням студентів з метою покращення балу поточного контролю на основі написання реферату на одну із запропонованих тем:

1. Поняття, зміст і стадії конституційного процесу.
2. Процедурні особливості місцевих виборів.
3. Поняття і види референдумів. Предмет референдуму.
4. Місце парламенту в механізмі державної влади.
5. Порядок підписання та оприлюднення нормативно-правових актів.
6. Участь Верховної Ради України у формуванні органів виконавчої влади.
7. Участь Верховної Ради України у формуванні органів судової влади.
8. Особливості організації місцевого самоврядування в місті Києві.
9. Процесуально-правові аспекти інституту громадянства України.
10. Конституційно-процесуальні основи реалізації права на мирні зібрання.
11. Конституційно-процесуальні основи реалізації права громадян на звернення.

Питання до іспиту з дисципліни „Конституційне процесуальне право”

1. Поняття і предмет конституційного процесуального права.
2. Метод конституційного процесуального права.
3. Місце конституційного процесуального права в національній системі права України.

4. Системно-структурна характеристика конституційного процесуального права України як галузі права та законодавства.
5. Конституційні процесуальні норми, їх особливості та класифікація.
6. Конституційні процесуальні відносини: поняття та особливості.
7. Суб'єкти конституційно-процесуальних відносин.
8. Об'єкти конституційно-процесуальних відносин.
9. Поняття та особливості відповідальності в конституційному процесуальному праві.
10. Джерела конституційного процесуального права України.
11. Конституція України як джерело конституційного процесуального права України.
12. Поняття і предмет конституційного процесуального права як юридичної науки.
13. Методологія, конкретні методи дослідження та завдання науки конституційного процесуального права.
14. Конституційне процесуальне право як навчальна дисципліна.
15. Поняття, види та ознаки органів публічної влади в Україні.
16. Система органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування в Україні.
17. Принципи організації і діяльності органів публічної влади.
18. Поняття та співвідношення функцій і компетенції органів публічної влади.
19. Поняття і система форм діяльності органів публічної влади.
20. Організаційно-правові методи діяльності органів публічної влади.
21. Правова основа організації та діяльності органів публічної влади.
22. Адміністративно-територіальний устрій і територіальна основа діяльності органів публічної влади.
23. Поняття та елементи матеріально-фінансової основи організації і діяльності органів публічної влади.
24. Загальнонародна і державна власність як матеріальна основа діяльності органів державної влади.
25. Структура Верховної Ради України.
26. Функції та компетенція Верховної Ради України.
27. Форми діяльності Верховної Ради України.
28. Організація роботи депутатських фракцій і груп.
29. Організація роботи комітетів Верховної Ради України.
30. Організація роботи тимчасових комісій Верховної Ради України.
31. Організація роботи народного депутата України у Верховній Раді України.
32. Депутатські запити і звернення.
33. Організація роботи депутата України у виборчому окрузі та робота з виборцями.
34. Підстави і порядок дострокового припинення депутатських повноважень.
35. Організація роботи апарату Верховної Ради України.
36. Загальна характеристика законотворчого процесу в Україні.
37. Організація підготовки проектів законів в Україні.

38. Розгляд законопроектів Верховною Радою України.
39. Підписання закону Президентом України.
40. Опублікування та введення в дію законів України.
41. Процесуальні основи порядку формування парламентом України органів виконавчої та судової влади.
42. Конституційно-правові основи організації діяльності Президента України.
43. Організація виборів Президента України.
44. Організація діяльності Президента України у взаємовідносинах з Кабінетом Міністрів України та іншими органами виконавчої влади.
45. Організація діяльності Президента України із парламентом України та органами судової влади.
46. Функції та компетенція Президента України.
47. Конституційні процесуальні основи організації діяльності Кабінету Міністрів України.
48. Порядок формування Уряду - Кабінету Міністрів України.
49. Припинення повноважень Кабінету Міністрів України.
50. Функції та компетенція Кабінету Міністрів України.
51. Акти Кабінету міністрів України, організація прийняття і виконання.
52. Порядок утворення, реорганізації та ліквідації центральних органів державної виконавчої влади.
53. Функції та компетенція центральних органів державної виконавчої влади.
54. Форми і методи діяльності центральних органів державної виконавчої влади.
55. Організація роботи міністерств, державних комітетів та інших центральних органів державної виконавчої влади.
56. Організація роботи місцевих державних адміністрацій.
57. Організація роботи відділів та управлінь місцевих державних адміністрацій.
58. Конституційні процесуальні основи організації діяльності місцевого самоврядування в Україні.
59. Основи і принципи місцевого самоврядування в Україні.
60. Функції і повноваження місцевого самоврядування в Україні.
61. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.
62. Організація виборів депутатів місцевих рад.
63. Представницькі органи місцевого самоврядування: їх система і порядок формування.
64. Структура місцевих рад.
65. Форми і методи роботи місцевих рад.
66. Сесія – основна організаційна форма діяльності місцевих рад.
67. Організація роботи постійних і тимчасових комісій місцевих рад.
68. Організація роботи сільських, селищних, міських голів, а також голів районних та обласних рад.
69. Виконавчі органи місцевих рад: структура, порядок утворення, форми і методи роботи.

70. Організація роботи департаментів, управлінь, відділів інших виконавчих органів, апарату місцевих рад і апарату виконкомів.
71. Порядок проходження служби в органах місцевого самоврядування.
72. Загальна характеристика правового статусу Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
73. Порядок формування Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
74. Структура та повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
75. Організація роботи Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
76. Вибори як процес формування представницьких органів. Класифікація виборів.
77. Законодавче регулювання порядку проведення виборів в Україні.
78. Реалізація принципів виборчого права та процесу в Україні.
79. Поняття та засади виборчого процесу.
80. Стадії виборчого процесу.
81. Референдум - як інститут конституційного процесуального права України.
82. Особливості порядку призначення місцевих референдумів в Україні.
83. Поняття та особливості територіального устрою України. Порядок зміни території України.
84. Принципи та елементи адміністративно-територіального устрою України.
85. Конституційні процесуальні основи правового статусу особи.
86. Порядок набуття та припинення громадянства України.
87. Процедура розгляду клопотань про прийняття до громадянства України, про поновлення в громадянстві України, про вихід з громадянства України.
88. Порядок встановлення належності до громадянства України.
89. Конституційні процесуальні основи правового статусу іноземців та осіб без громадянства.
90. Порядок надання статусу біженця, притулку іноземцям.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. Офіційний вісник України від 15.12.2008. 2008. № 93. Ст. 89.
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
4. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_004.
5. Європейська хартія місцевого самоврядування: прийнята Радою Європи у Страсбурзі 15.10.1985. Віче. 2000. № 3. С. 43–45.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

членами, з іншої сторони від 16.09.2014. Офіційний вісник України. 2014. № 75. Ст. 2125.

7. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990. Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 31. Ст. 429.

8. Акт проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991. Відомості Верховної Ради. 1991. № 38. Ст. 502.

9. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.

10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

11. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 29 № 987-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.

12. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.

13. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.

14. Про звернення громадян: Закон України від 2.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

15. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.

16. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

17. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4459>.

18. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22.02.2007 № 698-16. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/698-16>.

19. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-15. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

20. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1988 № 80731-10. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

21. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-14. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

22. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-18. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/794-18>. 30

23. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-17. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>.

24. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-14. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.

25. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-17. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.

26. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

27. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-14. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>.

28. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-19. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
29. Про співробітництво територіальних громад: Закон від України 17.06.2014 № 1508-18. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
30. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 № 2625-14. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агафонов С. Правовий статус Президента України. *Право України*. 2000. № 9. С. 24-26.
2. Бандурка О.М., Древаль Ю.Д. Парламентаризм в Україні: становлення і розвиток: Монографія. Х.: Ун-т внутр. справ, 1999.
3. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно-правовий аспект): Монографія. Х.: Легас, 2004.
4. Білоскурська О. Щодо поняття конституційних обов'язків. *Право України*. 2004. № 10. С. 85-88.
5. Бедрій Р.Б., Бурда С.Я. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Навчальний посібник. Львів. 2012. 124с.
6. Бермічева О.В. Конституційні соціальні права громадян України та їх гарантії. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 1999. № 9. С. 242-247.
7. Богданова Н.А. Система науки конституционного права: Монография. М.: Юрист, 2001.
8. Бородін І. Права та свободи громадян, їх класифікація, гарантії реалізації. *Право України*. 2001. № 12. С. 32-34.
9. Букач В. Зміст конституційних політичних прав і свобод громадян. *Право України*. 2001. № 9. С. 21-23.
10. Виборче право України: Навчальний посібник. За ред. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук. К.: Парламентське вид-во, 2003.
11. Воронов М.М. Законодавча влада у системі державної влади. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 1997. № 2. С. 124-130.
12. Головченко В. Конституційні принципи місцевого самоврядування. *Право України*. 1998. № 3. С. 14-17, 30.
13. Григорук Н. Гарантії діяльності народних депутатів України. *Вісник Луганського інституту внутр. справ МВС України*. 2001. № 2. С. 69-76.
14. Дахова І.І. Поняття компетенції Кабінету Міністрів України. *Право і безпека*. 2003. Т. 2. № 1. С. 16-19.
15. Дахова І.І. Поняття компетенції Кабінету Міністрів України. *Право і безпека*. 2003. Т. 2. № 1. С. 16-19.
16. Журавський В.С. Становлення і розвиток українського парламентаризму (теоретичні та організаційно-правові проблеми). К.: Парламентське вид-во, 2002.
17. Засць А. Принцип розподілу влад в новітній українській практиці. *Вісник Академії правових наук*. 1998. № 2. С. 40-50.

18. Заяць І. Обласний поділ України: етапи та тенденції розвитку. *Право України*.1999.№ 9.С. 10-116.
19. Заяць Н. Місце органів внутрішніх справ у реалізації прав людини. *Право України*.1999.№ 9.С.26-29.
20. Історія української Конституції. Упоряд. А.Г Слюсаренко, М.В. Томенко. К.: Право, 1997.
21. Карпачова Н.І Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні: Перша щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.Х.: Консум, 2001.
22. Ковальчук О. Стадії виборчого процесу в Україні . *Вісник Луганського інституту внутр. справ МВС України*.2001.№ . С. 89-97.
23. Козюбра М.І. Конституційно-правова відповідальність: ознаки, підстави, суб'єкти . *Право України* .2001.№ 2.С.92-95,118.
24. Козюбра М. Виборчий процес, право, правосуддя.Вибори та демократія, 2005, №2.
25. Коломієць Т.В. Теоретичні засади конституціоналізму. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2002. № 10. С.135-140.
26. Копиленко О.Л. Автономна Республіка Крим: проблеми правового статусу. К.: Таксон, 2002.
27. Лінецький С.Проблеми вдосконалення законодавства про референдум. *Юридичний вісник України*. 1999.№14.
28. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. Офіційний вісник України від 15.12.2008. 2008. № 93. Ст. 89.
29. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
30. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042